ČESKÝ ESPERANTISTA

Monata gazeto

Organo de »Aŭstria societo de Esperantistoj« en Brno kaj de »Klubo de Esperantistoj« en Praha

Redaktoroj:

KRUMPHOLC Josef ČEJKA Theodor

Jaro I-a

BYSTŘICE-HOSTÝN, MORAVIO, AŬSTRIO

Presejo »Družstvo knihtiskárny«, Hranice

1903

SPOLUPRACOVNÍCI — KUNLABORANTOJ

Dro Ivan Abramson, Halbstadt, Rusujo. *Dro K. Bein,* Warszawa, Rusujo. *P. Berthelot,* Paris. *Julius Boháč,* Radějov, Moravio. Frl. *Božena Čejkova,* Meziříčí Val., Moravio. *N. P. Evstifeiev,* Troickosavsk, Rusujo Azia. *Grňa Josef,* Lipová, Moravio. *Dro A. M. Grünfeld,* Kišinev, Rusujo. *Einar H°kansson,* Södertelge, Svedujo. *J. Holub,* Loučka-Nový Jičín, Moravio. *J. Kajš,* Brno. *J. F. Khun,* Vrsce-Kopidlno, Bohemujo. *H. Kislinger,* Brno, Moravio. *Ed. Kühnl,* Praha, Bohemujo. *F. Lallemant,* Dijon, Francujo. *Prof. Ch. Lambert,* Dijon, Francujo. *Vsevolod Lojko,* St. Peterburgo, Rusujo. *Dro Raymund Van Melckebeke,* Antverpeno, Belgujo. *S. Poljanskij,* Chabarovsk na Amuru, Rusujo Azia. *J. A. Rahamegi,* Revel, Rusujo. Frl. *Ella Scheerpeltz,* Meziříčí Val., Moravio. *Ivan Seleznjov,* Rusujo. *Fr. Svačina,* Čes. Budějovice, Bohemujo. *Fr. Šídlo,* Bystřice-Hostýn, Moravio. *Vladimir Visotskij,* Aulie-Ata, Turkestan, Azio.

OBSAH — ENHAVO

ORGANIZACIO DE KORESPONDADO (O. K.)

NOMOJ

LOKOJ

LANDOJ

I ROČNÍK LISTOPAD 1902 ČÍSLO 1

ČESKÝ ESPERANTISTA

(BOHEMA ESPERANTISTO)

Měsíčník pro pěstování a šíření pomocné řeči „Esperanto"

Příloha k „Revuo Internacia"

Věřím —
»že splyne lad v tu vřavu zmatenou,
že všechny propasti se překlenou,
až roztrhnou se mračna lží a bludů.«

Je bolno viděti, že i činy naše takové, jež pokládáme za činy blahovůle a pravdy nepodmíněné, že i činy takové k hořkostem vedou a k pohoršením.

Žel nám toho veliký; ale hlubší než on jest přesvědčení naše, že cesta k ideálu života tak ještě je daleká, že žádná obět není dosti veliká, můžeme-li o krůček jen k němu se přiblížiti a takto mírumilovně a svorně dle hřivny své přispěti a přispívati k životu novému — lepšímu.

A toť náš cíl konečný. Že volíme k němu prostředek nový a snad »zvláštní«, budiž nám omluveno! Vždyť »Cesty mohou býti rozličné!«

Víme — sit venia verbo — co chceme, co podnikáme. Víme, že každá nová myšlenka, každý projev a čin veřejný a vůbec každá »novota« — i sebelepší, jako »nepřítel« stávajícího, byť i ne dobrého — (a lepší je nepřítelem i dobrého) — plodí rozlad a budí nelibost a nedůvěru těch, kteří buď jí nepoznali, nebo neuznali — poněvadž snad jí pochopiti nemohli, nechtěli, neb dokonce snad — už ani nesměli.

Víme to, víme i více — ale hluboké přesvědčení, že čisté jsou a šlechetné úmysly naše, ozývá se v nás mnohem silněji než bázeň před takovým pohoršením a obviněním.

Ani osamocenosti se nelekáme. Nebýváť ona znakem vždy nepravdy — — —. Ostatně, nejsme a nebudeme sami; vždyť cestu naši posvětil svým uznáním i světový náš myslitel slovanský — Lev N. Tolstoj — prohlásiv (27. IV. 1894.), že »není křesťanštější vědy nad vědu řeči, tu vědu, která umožňuje největší část lidí sjednotit a spojiti. Viděl jsem — pokračuje Tolstoj — jak často lidé nepřátelsky proti sobě vystupovali jen proto, že pro mechanickou překážku řeči si nerozuměli. A proto naučiti se řeči Esperanto a rozšířiti ji jest jistě činem křesťanským, přibližujícím království Boží, dílem, jež hlavním jest a výhradním cílem života lidského.«

A toť náš úkol první, nejbližší: učiti, vlastně doučovati a tak šířiti a prohlubovati znalost pomocné mezinárodní řeči »Esperanto,« a tím uschopňovati přátele její (a účelu jejího) k plnějšímu a plnému jí upotřebení, zejména k četbě esperantského mezinárodního měsíčníku »Revuo Internacia«, jehož »Český Esperantista« jest přílohou. Vedle toho chceme také všímati si střídavě a stručně i ostatních zájmů »Esperantistů«, zejména jich spolků, časopisů a písemnictví vůbec, a tak pěstovati vzájemnost jich, obranu i propagandu a vším tím čtenáře své opravdu — jak myslíme a chceme — pokrokově vzdělávati a *ušlechťovati*.

Vycházeti bude »Č. E.« pravidelně 10. každého měsíce o 8 stránkách přítomného tvaru, za podmínek vzadu otištěných.

Majíce pak za to, že »nejlepším programem listu jest obsah jeho«, přestáváme na řečeném a pozdravujíce všech, kdož s dobrou vůlí nám vyjdou vstříc, žádáme i ostatních, by uvážili ještě tato jistě vážná slova patriarchy našeho Jana Amose Komenského:

»Neříkej žádný: Co my tak neobyčejnou věc začíti máme? Nech začnou Francouzové, Angličané neb Němci! Podíváme se, jak se jim zdaří! Nebuďme, nebuďme, prosím, tak leniví, abychom po jiných toliko vždycky hleděli a za jinými se zdaleka plaziti chtěli! Nech nás také někdy v něčem jiní před sebou vidí.« — »K čemu máme oči, že co býti má vidíme, mějme i srdce a ujměme se toho opravdově.« (Komenský, Didaktika).

Ano, pokusme se konečně již opravdově státi se

syny ducha a srdce Komenského, odhodlejme se, státi se již »ratolestí rostoucí *nad zeď!*«[1])

A jako před 250 lety Komenský, chtěje učiniti Čechy ohniskem, z něhož by se světlo obecného poznání rozšiřovati mělo, jako kdysi evangelium skrze Husa[2]), nebál se a odvážil se hledati svým »Via Lucis« vhodný způsob, kterak jednotlivé řeči vzdělati a novým způsobem jednu všeobecnou řeč utvořiti — odvažme se i my, — dědicové jeho, když ne ujati se zapomenutého odkazu cele, alespoň nepřekážeti těm, kteří dobrou mají vůli o to se pokusiti — aspoň částečně.

Buďme syny ducha a srdce patriarchy svého, jenž »tichý byl a smířlivý, na nikoho se nehněvaje, tak že o něm říkali, že žluči nemá« — buďme konečně již národem Komenského nejen slovy, než i skutky, nejen »v duchu«, než i — vpravdě!

A proto: Pokoj lidem dobré vůle!

Redakce.

Dr. Gustav Adolf LINDNER († 1887)

Vše pochopiti jest vše odpustiti. Neodsuzovali bychom ni zločince, kdybychom mohli jej pochopiti, jako často odsuzujeme i nejlepšího člověka, když ho nepochopujeme.

Ĉion kompreni estas ĉion pardoni. Ni kondamnus nek kompreni, se ni povus lin krimulon, same kiel ni kondamnas eĉ plej bonan homon, se ni lin ne komprenas.

J. H.

ROD, ČÍSLO A SKLONBA JMEN PODSTATNÝCH.

Píše *J. Holub.*

Podstatná jména v Esperantu vyznačuje koncovka *o*. **Příklady.** — *La urbo* město, *la patro* otec, *la patrino* matka, *la vero* pravda.

Učíme-li se cizím jazykům, působívá nám mluvnický rod obtíže, protože v různých jazycích bývá různý. Na příklad podstatné jméno »list« je v češtině rodu mužského, ve francouzštině rodu ženského (la feuille) a v němčině

[1]) Komenský »Kšaft umírající matky Jednoty Bratrské«.

[2]) Dr. Jan Kvačala, Korrespondence J. A. Komenského, I 149. Praha 1898.

rodu středního (das Blatt). V Esperantu mluvnického rodu není. Na angličtině vidíme, že není nutný.

Chceme-li v Esperantu označiti ženské pohlaví, vkládáme mezi kmen a známku jména podstatného *o* příponu *in*.

Příklady. U osob: *Patro* otec, *patrino* matka. *Frato* bratr, *fratino* sestra. *Avo* děd, *avino* babička. *Onklo* strýc, *onklino* teta. *Kuzo* bratranec, *kuzino* sestřenice. *Nepo* vnuk, *nepino* vnučka. *Filo* syn, *filino* dcera. *Virgulo* panic, *virgulino* panna. *Mastro* hospodář, *mastrino* hospodyně. *Edzo* manžel, *edzino* manželka. *Sinjoro* pán, *sinjorino* paní a jiná. — U zvířat: *Ĉevalo* kůň, oř, *ĉevalino* kobyla (hřebec je *ĉevalo-viro*). *Bovo* skot, *bovino* kráva (býk je *bovo-viro*). *Ŝafo* ovce, *ŝafino* bahnice (beran je *ŝafo-viro*). *Koko* kur domácí, *kokino* slepice (kohout je *koko-viro*). *Aglo* orel, *aglino* orlice a jiná.

Z uvedeného patrno, že v Esperantu netřeba si pamatovati mluvnického rodu aniž učiti se jménům bytostí pohlaví ženského. Nelišíť se tato jména — mimo příponu *in* — od ostatních podstatných jmen ničím; mají týž určitý člen *la* i tutéž koncovku *o*.

Sklonba podstatných jmen v Esperantu značně se liší od skloňování v češtině. V české řeči každý pád je vyznačen zvláštní příponou neb i změnou ve kmeni slova. Na příklad: ryba, ryby, rybě, rybu; dům, domu. Naproti tomu Esperanto má zvlášní tvary jen pro první a čtvrtý pád, a ostatní české pády opisuje nezměněným tvarem prvního pádu s předložkou. Je tedy mnohem snadnější.

Známkou množného čísla je *j*, známkou 4. pádu *n*.

Příklady. — *La tablo* stůl, *la tabloj* stoly; *la tranĉilo* nůž, *la tranĉiloj* nože; *la plumo* péro, *la plumoj* péra. — *La patro* otec, *la patron* otce. *Mi vidas la patron.* Vidím otce. *La arbo* strom. *Mi vidas la arbon.* Vidím strom. *Ĉu vi vidas la arbojn?* Vidíte-li stromy?

Skloňujeme-li na příklad podstatné jméno *leono*, vyjádříme českých 7 pádů takto:

1. pád	lev	*leono*	lvi	*leonoj*
2. »	lva	*de leono*	lvů	*de leonoj*
3. »	lvu	*al leono*	lvům	*al leonoj*
4. »	lva	*leonon*	lvy	*leonojn*
5. »	lve!	*leono!*	lvi!	*leonoj!*
6. »	o lvu	*pri leono*	o lvech	*pri leonoj*
7. »	se lvem	*kun leono*	se lvy	*kun leonoj.*

Druhý pád. **Příklady.** — *La dentoj de la leono estas akraj.* Zuby lva jsou ostré. *De la patro mi riceris libron kaj de la frato mi riceris plumon.* Od otce obdržel jsem knihu a od bratra (obdržel jsem) péro. *Kie estas la libro de la patro?* Kde jest kniha otcova?

V prvé větě slova *de la leono* překládají se do češtiny prostým druhým pádem: *lva;* předložka *de* slouží pouze k označení genitivného poměru mezi slovy *dentoj* a *leono*, a nepřekládá se zvláštním slovem.

V druhé větě slova *de la patro* překládají se: *od otce; de* je zde přeloženo předložkou *od.* Podobně *de la frato* od bratra.

Ve třetí větě slova *de la patro* překládají se přisvojovacím přídavným jménem: *otcova.*

Z uvedených příkladů vidno, že dle smyslu věty překládá se esperantský genitiv do češtiny buď prostým druhým pádem, nebo druhým pádem s předložkou *od*, nebo jako přídavné jméno přivlastňovací.

Třetí pád. **Příklady.** — *Donu al la birdo akvon!* Dej ptákovi vody! *Ni iru al la onklo!* Pojďme k strýci!

V prvé větě jsou slova *al la birdo* přeložena prostým pádem třetím: *ptákovi;* v druhé větě slova *al la onklo* překládají se třetím pádem s předložkou *k.* V prvé větě *al* pouze označuje poměr dativný a nepřekládá se; v druhé větě se předložka *al* překládá českým *k, ke (ku).*

V pátém pádě se členu *la* neužívá. *Amiko!* Příteli! *Patro!* Otče! *Leono!* Lve!

Šestý pád překládáme z češtiny do Esperanta pomocí různých smyslu odpovídajících předložek, jež se spojí s tvarem pádu prvního.

Příklady. — Arab vypravoval o lvu. *Arabo rakontis pri leono.* Na střeše sedí pták. *Sur la tegmento sidas birdo.* Ryby žijí ve vodě. *La fiŝoj vivas en akvo.*

Sedmý pád. Máme-li přeložiti z češtiny do Esperanta prostý sedmý pád, činíme tak buď prvním pádem prostým aneb spojeným s předložkami, nejčastěji *per* nebo *tra.*

Příklady. — Bratr jest vojákem. *La frato estas soldato.* Sekerou sekáme, pilou řežeme a nůžkami stříháme. *Per hakilo ni hakas, per segilo ni segas kaj per tondilo ni tondas.* Městem táhli vojáci. *Tra la urbo marŝis soldatoj.* Mával kloboukem. *Li svingis per la ĉapelo.* (Pokračování)

Z „Přídavku ke Druhé knize" Dra Zamenhofa. (El „Aldono al la Dua Libro".)

Dr. Zamenhof, původce Esperanta, připojil k prvým svým učebnicím esperantským i slovníček, obsahující s 900 kmenů, jakožto základ, na němž má se Esperanto dále vyvíjeti. Mínil, že mezinárodní jazyk musí býti dílem kollektivním, hromadným. Názory své o tom vyjádřil ve přídavku k své »Dua Libro«, z něhož tyto ***úryvky*** *jsou vybrány.*

Úkol můj jest nyní ukončen, i odstupuji zcela stranou.

Mia rolo nun estas finita, kaj mia persono tute foriras de la sceno.

Vše, co od nynějška budu činiti nebo psáti, činiti budu již jako prostý soukromý přítel jazyka mezinárodního, nemaje ani více oprávněnosti, ani více mravních nebo hmotných výsad, než kdokoli jiný.

Ĉion, kion mi de nun faros aŭ skribos, mi ĝin ĉion faros jam kiel simpla privata amiko de la lingvo internacia, havante nek pli da kompetenteco, nek pli da moralaj aŭ materialaj privilegioj, ol ĉiu alia.

Slovník, přidaný k první mé brožuře, není úplný, i nediv se, čtenáři, všech-li slov v něm nenajdeš. Neměltě jsem úmyslu autoritativně vydati slovník úplný a utvořiti dle své záliby celý jazyk od hlavy do paty. Jeť předně — tvorba úplného slovníku dílo nemožné jedinci, poněvadž množství slov v řeči lidské jest nekonečné, a kdyby s každým slovem bylo čekati, až já je utvořím, nebyl by jazyk nikdy hotov a vždy závislým ode mne; za druhé — v tak důležité věci, jakou

La vortaro, kiu estas aldonita al mia unua broŝuro, estas ne plena, kaj la leganto ne miru, se li multajn vortojn en ĝi ne trovas. Sed mi ne havis la intencon eldoni aŭtore plenan vortaron kaj krei laŭ mia persona plaĉo la tutan lingvon de l' kapo ĝis la piedoj. Ĉar unue — la kreado de tute plena vortaro estas laboro ne ebla por unu homo, ĉar la nombro de l' vortoj en lingvo de l' homoj estas senfina, kaj se kun ĉiu vorto oni devus atendi, ĝis mi ĝin kreos, tiam la lingvo neniam estus finita kaj ĉiam estus en dependo de mia persono; due — en tia grava afero, kiel lingvo tut-

je řeč světová, osobní úsudek a rozhodnutí jedince mají míti vliv co nejmenší, poněvadž jedinec (při každém kroku) je omylný. Jednotlivec může tu býti jen původcem, navrhovatelem, ne však tvůrcem. Světová řeč má býti tvořena krok za krokem společnou prací celého vzdělaného světa. Aby však mohla pravidelně, jednostejně a jednotně pokračovati na všech místech světa, musel býti utvořen společný základ, na němž by všichni mohli pracovati. Společným tím základem pro »Mezinárodní jazyk«*) má býti první má brožura (»Mezinárodní jazyk. Předmluva a učebnice.«), obsahující celou mluvnici jazyka i dosti velký počet slov. Toto jest první a poslední mé slovo v záležitosti jazyka mezinárodního. Vše ostatní buď tvořeno společností a životem, tak jak to vidíme v každém z živých jazyků. Kdokoli naučil se zmíněnému »základu«, může směle říci, že zná řeč mezinárodní cele, že zná ji neméně dobře než původce neb kdokoli jiný.

*) Dřívější jméno Esperanta. Na prvních učebnicích podepsal se původce pseudonymem Dr. Esperanto — t. j. Doufající. Stoupenci později označili jménem tím řeč samu.

monda, la persona juĝo kaj decidoj de unu homo devas havi rolon kiel eble plej malgrandan, ĉar unu homo sur ĉiu paŝo eraras. Unu homo tie povas esti nur iniciatoro sed ne kreanto. Lingvo tutmonda devas esti pretigata paŝo post paŝo per la kunigita laborado de la tuta civilizita mondo. Por ke la lingvo povu regule, unuforme kaj unuvoje progresadi malgraŭ la disĵetita laboro de malsamaj personoj en malsamaj lokoj de la tuta mondo, oni devis krei komunan fundamenton, sur kiu ĉiuj povus labori. Tia komuna fundamento por la »Lingvo internacia«*) devas esti mia unua broŝuro (»Lingvo internacia. Antaŭparolo kaj plena lernolibro«), kiu havas en si la tutan gramatikon de la lingvo kaj sufiĉe grandan nombron da vortoj. Tio ĉi estas la unua kaj la lasta persona vorto en la afero de la lingvo internacia. Ĉio cetera devas esti kreata de la homa societo kaj de la vivo, tiel kiel ni vidas en ĉiu el la vivantaj lingvoj. Ĉiu, kiu ellernis la diritan »fundamenton«, povas kuraĝe diri, ke li konas la lingvon internacian tute, ke li konas ĝin ne malpli bone ol la aŭtoro aŭ ol iu alia.

La pli frua nomo de Esperanto. Sur la unuaj lernolibroj subskribis sin la aŭtoro je pseudonimo Dr. Esperanto. La anoj pli malfrue signis per ĉi-tiu nomo la lingvon mem.

HOVORNA.

První spolek esperantistů rakouských v Brně. Leží přede mnou stanovy brněnského spolku, prvého spolku esperantistů v Rakousku. Tentokrát zásluhou našich brněnských přátel — jim patří též dík »Č. E.« — nezůstala Morava pozadu a bohdá, že své čelné místo obhájí i na příště. Aspoň podle vytčeného programu a dle zpráv docházejících možno souditi na značný rozmach myšlenky esperantské. Podrobné vylíčení spolkového života přenechávám těm, kdož jsou v úzkém, denním styku spolkovém. *Hk.*

Poznámka redakce: Upozorňujeme, že »Hovorna« jest určena pro zprávy spolkové a výměnu myšlenek. Čtenáři našeho listu mohou tu uveřejňovati zprávy o ruchu esperantském v jich působišti, podávati posudky, činiti dotazy všeliké (kromě politických) a p. Odpovídati mohou zase jiní odběratelé.

V Praze, co tyto řádky píši, buď již jest, nebo v nejbližší době založen bude spolek esperantský. *J.*
(Čím dříve se dozvíme o jeho uskutečnění, tím vítanější budou nám ony zprávy. Prozatím: Mnoho zdaru! *Red.*)

Z Řetenice u Teplic. Sdružení esperantistů, jak se právě sděluje, pořádá každou sobotu cvičebný běh. *n.*

»**Idea mezinárodní řeči.**« Napsal Karel Pelant, předseda brněnského spolku esperantistů a čilý i zasloužilý o naši věc pracovník. (Cena 10 h; objednati lze u spisovatele, Brno, Cejl 41). Zatím pouze zaznamenávám. Pojednání obsáhlejší a z péra povolanějšího bude uveřejněno v příštím čísle. *e.*

V krajinském listě »Pozoru« dne 14. září 1902 byl uveřejněn proti Esperantu článek, na nějž odpověděno v témž listě 26. září. *k.*

ADMINISTRACE.

K snadnému a důkladnému naučení se Esperantu doporučujeme »**Úplnou učebnici Esperanta**« se 2 slovníky, kterou lze koupiti nevázanou za 2 K 10 h, vázanou za 3 K 10 h u Th. Čejky v Bystřici pod Hostýnem na Moravě nebo u všech knihkupců.

Druhé číslo »Č. E.« pošleme jen předplatitelům. Kdo tedy míní náš list odbírati, račiž zavčas předplatné zaslati, kdož však nemá toho úmyslu, nechť toto číslo vrátí.

Žádáme všech přátel, aby nám laskavě oznámili adresy, na něž bychom mohli úspěšně zaslati ukázková čísla »Čes. Esp.«

Redaktor: J. Krumpholc, Bystřice-Hostýn. Morava. - *Administrace:* Bystřic Hostýn, Nádražní, 462. — *Roční předplatné:* na »Čes. Esp.« 1 K 50 h, na hlavní list »Revuo Internacia« 5·70 K, na oboje 7 K — *Dopisy* přijímá redaktor, vše ostatn administrace.

Vydavatel: Čejka Th. — Tiskem »Družstva knihtiskárny«, Hranice.